

**NU COPILUL
E DE VINĂ**

Ioana Scoruș este psiholog, psihoterapeut de sorginte psihanalitică și scriitoare. A semnat rubrica „Cititorinca” din suplimentul literar *LA&I* și numeroase articole și cronici în revistele *Dilema veche*, *România literară*, *Convorbiri literare*, *Apostrof*, *Timpul*, *Orizont* etc. În prezent semnează rubrica „psiho” din revista *Viața Românească*. Pe lângă un volum de dialoguri cu șapte psihanalisti care și-au practicat meseria în România în clandestinitate, înainte de 1989 (*Paradoxurile psihanalizei în România*, 2007), Ioana Scoruș a publicat versuri (*Iubiri imperfecte*, 2004), romane (*Povestea unei sinucideri*, 2006; *Un an din viața Liubei B.*, 2017; *Freud Museum*, 2019; *Ignoranță*, 2022), un volum de convorbiri cu Ion Vianu (*În definitiv*, 2018) și *Aventuri în Țara lui Strolyx: Prima mea carte despre emoții* (Humanitas Junior, 2020), cea dintâi carte pentru copii a autoarei. Contribuțiile ei se regăsesc și în volumele colective *Cazuri clinice de psihiatrie* (2011), *De taină* (2020) și *Suntem sănătoși la minte?* (Humanitas, 2022).

IOANA SCORUȘ

**NU
COPILUL
E DE VINĂ**

**PENTRU O CONTRAETICĂ
A PĂRINTELUI CARE ȘTIE TOT**

H HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Iustina Croitoru
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Corina Roncea, Veronica Dinu

Tipărit la Artprint

© HUMANITAS, 2023

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Scoruș, Ioana

Nu copilul e de vină: pentru o contraetică a părintelui care știe tot /

Ioana Scoruș. – București: Humanitas, 2023

ISBN 978-973-50-8225-3

159.9

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Avertisment	11
Introducere	13
O fabulă	17

PARTEA I

A deveni părinte – alegere conștientă, inconștientă, sau determinism biologic?	21
Dacă faci un copil, fă-l pentru el, nu pentru tine	35
Părinți neputincioși, copii amenințați sau despre asimetria pozițiilor părinte-copil	62
Sinele fals sau cum ne învață specialiștii funcționarea „ca și cum” ...	79
Mama „suficient de bună” și „frustrarea optimă”	96
La ce este bun un tată – legea de deasupra capului	116
Anxietatea dobândită, ca frână în dezvoltarea copilului	132

PARTEA II

Preambul	145
Ideologia progresistă	147
„Reforma” învățământului	179
Dispariția distincției dintre real și virtual	190
Și totuși, există speranță. Buna educație	199
Idealul cuplului parental. O frumoasă utopie	207

CUVÂNT ÎNAINTE

Această carte nu își propune să-i învețe pe părinți cum să devină părinți mai buni, ci doar să-i ajute să înțeleagă cum iau naștere psihicul și mintea copilului lor, cum cresc și se maturizează acestea în relație cu grija pe care părinții i-o acordă copilului, care sunt factorii care îi influențează copilului creșterea în sens pozitiv sau negativ și ce anume pot face ei, în calitate de părinți, pentru a diminua sau elimina factorii negativi. Căci, deși fiecare om este unic, funcționarea psihicului uman este aceeași la toată lumea, ea depinzând de mecanisme de apărare care se manifestă identic în interiorul fiecăruia dintre noi, dar a căror formă exterioară îmbracă aspecte diferite. Inconștientul, această structură majoră a psihicului nostru, este unic, dar legile după care funcționează sunt general valabile de-a lungul și de-a latul planetei.

Sunt psihoterapeut pentru copii, dar, pentru a putea ajuta copiii, trebuie să lucrez mai ales cu părinții. Pe care aș vrea să-i previn că această carte descrie, de fapt, *un ideal*, aproape o „familie sacră“ în care părinții, trăind într-o armonie greu de atins în viața reală, se dăruiesc cu toată ființa lor copilului pe care l-au adus pe lume *exclusiv din voința lor* și față de care și-au asumat astfel, din capul locului, o imensă responsabilitate.

La naștere, fiecare copil are tot ce-i trebuie pentru ca, pus de părinți pe drumul vieții cu maturitate și înțelepciune, să

ajungă, atunci când se va desprinde de ei, o ființă pe deplin capabilă să stea pe picioarele ei și să facă față provocărilor vieții. La intrarea în lume, copiii au enorm de multe posibilități minunate. Ca acestea să devină reale, e nevoie de un *mediu* care le va realiza. Numai părinții, până la urmă, îl pot construi pas cu pas. Când mediul adecvat actualizării posibilităților pozitive nu survine, părinții sunt cei care poartă vina, nicidecum copilul care, la începutul vieții, total dependent și *inconștient*, nu are cum să știe ce trebuie să facă cu el și cu posibilitățile aflate la pândă în el. Părinții trebuie să le simtă, să le „miroasă“, și sunt de acord că lucrul acesta nu e ușor deloc.

Pe lume există părinți și părinți, iar permisul de creștere al copilului nu s-a inventat încă. Totul depinde de grupa de vârstă a copilului, de felul în care fiecare părinte își va îndeplini funcția care îi revine în cuplu și va conduce copilul până în punctul în care el va deveni un *eu*: o ființă conștientă și responsabilă, care își va fi interiorizat o grilă de valori și de norme de comportament.

În paginile următoare voi dedica un spațiu amplu faptului că majoritatea părinților, atunci când se hotărăsc să aibă copii, se au în vedere mai mult pe ei înșiși decât pe copilul pe care urmează să-l pună pe lume. Mamele, mai cu seamă, au în minte configurația copilului pe care, purtându-l în pântec într-un dialog neîntrerupt, și-l visează *ele*, pregătindu-se să facă loc în viață cuiva „după chipul și asemănarea“ fantasmelor lor. Or o mamă sănătoasă, odată bebelușul născut, va trebui să simtă și să mâne pașii pe care îi va face copilul, tot mai mult *în nume propriu*, în numele dorințelor care, cu fiecare an ce trece, i se vor contura acestuia tot mai limpede ca fiind *ale lui*. Din păcate, de multe ori părinții vor să-și vindece frustrările personale pe spatele viitorului copil, care apare în viața lor fără să aibă habar că este sortit unui asemenea rol încă dinainte de a se naște. Că este sortit să facă „cândva“ ceea ce părinții lui au vrut să facă în viața lor și n-au reușit. Ei își vor „răzbuna“ neîmplinirile pe spezele copilului, care va fi mânat cu forța pe un drum ce, de la bun început, nu este *al lui*.

Până la vârsta maturității, este esențial ca viața unui copil să nu aibă parte de distorsiunile ce survin (din păcate de atâtea și-atâtea ori!) în cuplul parental: plictisul, rutina, oboseala, egoismul tatălui, care simte nevoia să evadeze „într-ale lui“ din liniștea idilică a căminului, sau anxietățile și dezechilibrele hormonale ale mamei.

Copiii cuplurilor eșuate sunt afectați în aceeași măsură atunci când cuplul se destramă ca și înăuntrul unui cuplu care rămâne împreună, dar reproșurile se țin lanț sau certurile celor doi fac ravagii în sufletele atât de fragede ale progeniturilor. E greu de spus ce este mai teribil pentru un copil: plimbarea între cele două cămine ale părinților despărțiți, sau micul infern domestic de zi cu zi, care poate cunoaște apogeul sub forma violenței domestice. (România pare să fie pe un loc fruntaș în statisticile europene.) Înclin să cred, firește, că ultimul lucru este cel mai toxic. Totuși, atunci când despărțirile survin, sunt frecvente cazurile când fiecare părinte asmute copilul împotriva fostului partener, prin transformarea schingiuitoare a copilului în „armă“. Cert este însă că, alături de cuplurile blazate sau nevrozate, pletora de divorțuri planetare presară cu cele mai felurite traume drumul dezvoltării copilului până la stadiul de adult.

Atunci ce rost are să scriu o carte în care să creionez cum arată cuplul ideal, pregătit să asigure drumul optim în viață al copilului până la vârsta maturității? Răspunsul neașteptat este că nu putem trăi fără idealuri, chiar dacă știm că ele nu vor fi împlinite. Numai că și cele neîmplinite, și cele neimplinibile, așa cum sunt majoritatea, *e bine să existe* ca repere, ca puncte orientative, ca ținte pe care arcul vieții, odată întins, speră să le atingă. E bine să cunoaștem optimul și superlativul, chiar dacă nu vom ajunge niciodată la ele. Dar măcar le știm, cineva ni le descrie, ni le așază sub ochi. Și e foarte important să fim puși pe drumul spre ele, chit că ne împiedicăm, că șchiopătam, că uneori rătăcim drumul, că băjbăim sau că reparăm din mers.

Rolul meu în discuțiile cu părinții este acesta: să le descriu idealul sau să le readuc aminte, atunci când uită, că el *există*

în noi sau că arată *așa*. Oare nu la fel se întâmplă și cu Dumnezeu? Comandamentele lui continuă să existe înăuntrul nostru și să fie funcționale, chiar dacă în orice om sunt sădite și semințe ale răului, și nimeni dintre noi (cu excepția unuia singur!) n-a ajuns să-i semene lui Dumnezeu, devenind pe de-a-ntregul divin.

Înainte de a încheia, țin să precizez că, de-a lungul paginilor care urmează, m-am străduit să nu folosesc vocabularul de lucru al psihanalizei, ci să găsesc sinonime potrivite, pentru a vorbi aceeași limbă cu cititorii mei. Am vrut să evit un vocabular care ar putea fi considerat arogant și nepoliticos. Am încercat să explic în cuvinte simple și să nu duc explicația în abisuri. Nu știu dacă am și reușit mereu, dar cel puțin știu că am încercat.

Ar mai fi de spus că de-a lungul cărții apar într-o formă adaptată articolele publicate în rubrica „psiho“, pe care o semnez în revista *Viața Românească*.

AVERTISMENT

Aceasta este o carte crudă, care va spune lucrurilor pe nume. Este despre părinții care, conștient sau inconștient, își folosesc copilul ca pe un obiect asupra căruia au puteri depline. De aceea, tonul ei este, pe alocuri, revoltat și poate sarcastic. Sunt lucruri despre care nu poți vorbi cu seninătatea celui care te bate pe umăr prietenește, dând sfaturi la o plimbare printr-o grădină înflorită. Până la urmă, o carte nu este un cabinet de psihoterapie și nici nu poate avea trufia de a se adresa maselor. Ea este pentru cei care nu se vor simți nici ofensați, nici culpabilizați, și care înțeleg că nu există părinte care să nu greșească și, de asemenea, că enunțurile autorului nu sunt denunțuri. Mă simt datoră, așadar, să îi avertizez pe cititorii sensibili că s-ar putea simți răniți, jigniți, atacați.

Nu acesta este scopul cărții. Intenția mea nu este să arăt cu degetul și nici să îi incriminez pe cei care s-ar putea recunoaște în modelele parentale date drept exemplu, ci să vorbesc despre fapte de viață – uneori devenite fenomene – cu care m-am întâlnit de-a lungul anilor în cabinetul meu de psihoterapie și în mass-media, respectând confidențialitatea, precum și toate normele deontologice de încifrare a fragmentelor de cazuistică.

INTRODUCERE

Cel mai important concurs de frumusețe de pe Coasta de Vest a Statelor Unite, pentru fete cu vârste între 2 și 10 ani: filmul prezintă agitația dinaintea concursului, când părinții competitorilor pregătesc bagajele pentru marele eveniment. Ecranul se umple de imaginea rochiilor făcute la comandă, pentru fiecare secțiune a concursului, a feluritelor modele de pantofi, a cosmeticelor, parfumurilor, dulciurilor, baxurilor de suc și apă, a lăzilor frigorifice pline cu mâncarea pentru călătoria de sute de kilometri. În prim-plan, mereu, sunt mamele, nu concurențele. Uneori, și tații care, de pe margine, susțin devenirea în viață a copilelor. Un uriaș mecanism care înghite sume de bani consistente se pune în mișcare. În fine, se pleacă la drum. Sunt ultimele momente când filmul surprinde fetițele încă având chipuri de copii.

Cadrul se schimbă: locul de desfășurare a concursului. Camera survolează incinta pentru a surprinde atmosfera. Poposește pe chipurile fetelor machiate și coafate extravagant. Par niște mici cocote. Sau niște păpuși de carne, fabricate de către un producător de jucării pervers. Fetițele cele mai mici, unele abia ținându-și echilibrul, sunt întruparea grotescului. Mai că nu poți integra vizual imaginea unui copil atât de mic cu imaginea anormală pe care o creează machiajul. Suprapunerea este agresivă și produce repulsie. Machiaje și coafuri de seară, ca pentru femei în toată firea, pe chipurile

unor fetițe care ar trebui să se joace cu păpuși. Contrastul care se naște din aducerea laolaltă a chipurilor angelice ale unor fetițe de 2–6 ani și a retușurilor estetice ale unei femei de 45 este scabros, pervers. Dar perversitatea nu este a copilului, ci a părinților care-l supun la așa ceva. De regulă, a mamei.

Începe concursul. Pe rând, fetițele își prezintă, pe scenă, numerele. Ca și cum *look*-ul nu ar fi suficient de hidos, coregrafiile dansurilor sunt pline de mișcări erotice. Cele mai mici dintre fetițe, fără experiența concursurilor, sunt stângace. Nu sunt obișnuite să-și legene lăsciv șoldurile, nu au învățat încă să privească printre genele false disproporționat de lungi, nu știu să zâmbescă *à la* Marilyn Monroe. Cele mai mari, de 6–7 ani, care au adunat deja 4–5 ani de participări la astfel de concursuri, se mișcă... natural. Natural în sensul că astfel de mișcări le-au devenit o a doua natură. Inocența specifică vârstei nu a fost alterată de timp, de creșterea firească odată cu trecerea timpului, ci de mame. Cumplitul spectacol este încununat de zâmbetele forțate, care rămân încremenite pe chipurile lor atât cât ține numărul.

Totul e un fel de teatru al absurdului, și un mimetism bizar ni se înfățișează: chipurile fetelor sunt niște măști privind spre mamele din sală, în vreme ce mamele, în picioare, extrem de însuflețite, execută toate mișcărilor pe care copilele trebuie să le execute pe scenă. Fetițele nu-și dezlăpesc ochii de la mame și, una pe scenă, alta în sală, fac împreună același lucru. Din afară se vede ca o legătură bolnavă. Probabil că mamele se imaginează ele însele pe scenă, în locul copilelor, cu atâta angajament și dăruire își joacă rolul. Dar spectacolul se încheie. Fetițele părăsesc scena, iar zâmbetele trucate se tocesc instantaneu. Copilele se prăvălesc în brațele primitive ale mamelor, ca și cum jocul de rol, care nu a durat mai mult de 2–3 minute, a fost istovitor.

Camera de filmat survolează din nou incinta și poposește în culise, pe mame. Multe dintre ele sunt obeze¹ și au o

1. Corectitudinea politică încearcă să scoată din vocabular cuvintele care „lezează“. Fiind un termen medical, voi folosi, de câte ori va fi nevoie, cuvântul „obezitate“ și derivatele sale, neconsiderând că ar putea avea

aparență neglijentă. În culise, emoțiile cresc. Încep comentariile, în așteptarea rezultatelor. Fiecare mamă își încurajează fiica, spunându-i că sigur ea va câștiga, dar se vede tensiunea pe fețele tuturor.

Curând, îndoiala își face loc în sufletele mamelor: acestea încep să-și dea seama că este posibil ca fata lor să nu fie câștigătoarea. Stresul devine evident, iar el se transmite, imediat, la copii. Unele fete încep chiar să plângă, epuizate nervos după o muncă extenuantă. De fapt, copilele resimt tensiunea și emoțiile mamelor, care, cumulate cu propriile emoții, le fac să izbucnească în lacrimi.

Cum nu toți copiii pot fi câștigătorii titlului de Miss, concursul se lasă cu suferințe atroce, pricinuite, la drept vorbind, de neputința mamelor de a se fi realizat prin ele însele, punând gratificațiile de care au nevoie în viața de zi cu zi în sarcina fetițelor. Dar mamele nu sunt conștiente de suferința copilelor și încearcă să le susțină emoțional cu ajutorul a fel și fel de mantere fără sens, goale de conținut de-atâta utilizare: „Lasă, că vei câștiga la anul“ sau „Juriul te-a nedreptățit“. La pachet vin înghețata sau ciocolata, capabile să oblojească, preț de trei minute, rana sufletească. Probabil că așa s-au obișnuit unele mame să-și diminueze propriile furtuni sufletești, cu ajutorul a „ceva bun“, în lipsa unor rezolvări mai mature, potrivite vârstei. Nu-i de mirare că multe sunt, cum spuneam, supraponderale.

Între secțiunile concursului, mamele mai că nu se păruiesc pe hol. Se vede ura, se vede disperarea la gândul eventualului eșec al copilelor. Miza este enormă: propria stimă de sine. Hrănirea narcisismului. Vanitatea. Căci succesul copiilor, înainte de-a fi al lor, este considerat a fi succesul mamelor. Sau *doar* succesul mamelor.

Concurs de dansuri de societate, perechi de 11–14 ani, Marea Britanie: câștigătoarea, o frumusețe de fată de 13 ani, extrem de expresivă și machiată de-ai putea jura că are cel puțin 30,

capacitate de a leza. Lucru valabil în cazul tuturor celorlalte cuvinte devenite, brusc, incorecte politic.